

CK.0000061808

HỆ DÂN GIAN VIỆT NAM

NGŨ VĂN BẢN

**CHÂN DUNG CON NGƯỜI
QUA CÁI NHÌN VIỆT NAM
(TẬP 2)**

NHÀ XUẤT BẢN VĂN HÓA THÔNG TIN

**CHÂN DUNG CON NGƯỜI
QUA CÁI NHÌN VIỆT NAM
TẬP 2**

HỘI VĂN NGHỆ DÂN GIAN VIỆT NAM

NGÔ VĂN BAN

**CHÂN DUNG CON NGƯỜI
QUA CÁI NHÌN VIỆT NAM
TẬP 2**

NHÀ XUẤT BẢN VĂN HÓA THÔNG TIN

**DỰ ÁN CÔNG BỐ, PHỔ BIẾN
TÀI SẢN VĂN HÓA, VĂN NGHỆ DÂN GIAN
VIỆT NAM**

(E1, Ngõ 29, Tạ Quang Bửu - Bách Khoa - Hà Nội
Điện thoại: (04) 3627 6439; Fax: (04) 3627 6440
Email: duandangian@gmail.com)

BAN CHỈ ĐẠO

1. GS. TSKH. TÔ NGỌC THANH	<i>Trưởng ban</i>
2. ThS. HUỲNH VĨNH ÁI	<i>Phó Trưởng ban</i>
3. GS.TS. NGUYỄN XUÂN KÍNH	<i>Phó Trưởng ban</i>
4. TS. TRẦN HỮU SƠN	<i>Ủy viên</i>
5. Ông NGUYỄN KIỂM	<i>Ủy viên</i>
6. Nhà văn ĐỖ KIM CUÔNG	<i>Ủy viên</i>
7. ThS. VŨ CÔNG HỘI	<i>Ủy viên</i>
8. Nhà giáo NGUYỄN NGỌC QUANG	<i>Ủy viên</i>
9. ThS. ĐOÀN THANH NÔ	<i>Ủy viên</i>
10. Ông TRƯƠNG THANH HÙNG	<i>Ủy viên</i>

GIÁM ĐỐC VĂN PHÒNG DỰ ÁN

ThS. ĐOÀN THANH NÔ

Chịu trách nhiệm nội dung:
GS.TSKH. TÔ NGỌC THANH

Thẩm định nội dung:
HỘI ĐỒNG THẨM ĐỊNH BẢN THẢO

LỜI GIỚI THIỆU

Hội Văn nghệ dân gian Việt Nam (VNDGVN) là một tổ chức chính trị xã hội nghề nghiệp, nằm trong khối Liên hiệp các Hội Văn học nghệ thuật Việt Nam.

Quyết định số 82/NV, ngày 01/03/1967 của Bộ Nội vụ thay mặt Chính phủ đã cho phép Hội Văn nghệ dân gian thành lập và hoạt động trên phạm vi toàn quốc và có mối liên hệ nghề nghiệp với các tổ chức khác ở trong nước và nước ngoài.

Tôn chỉ mục đích của Hội là **“Sưu tầm, nghiên cứu, phổ biến và truyền dạy vốn văn hóa - văn nghệ dân gian các tộc người Việt Nam”**. Trên cơ sở thành quả của các công việc trên, Hội là một trong những đội quân chủ lực góp phần bảo tồn và phát huy những giá trị văn hóa - văn nghệ mang đậm bản sắc dân tộc đã được ông cha ta sáng tạo và giữ gìn trong suốt mấy nghìn năm của lịch sử dân tộc.

Những giá trị sáng tạo đó thể hiện mối quan hệ của các tộc người Việt Nam với thiên nhiên thông qua các tri thức sản xuất nông nghiệp; với xã hội thông qua phong tục tập quán, hội xuân; với nhân sinh quan thông qua các nghi lễ vòng đời người; với vũ trụ và thế giới tự nhiên đã được siêu nhiên hóa thông qua các loại hình tín ngưỡng tôn giáo; với lý tưởng thẩm mỹ thông qua các sáng tạo văn học nghệ

thuật. Ở mỗi tộc người Việt Nam, những lĩnh vực và hình thái văn hóa – văn nghệ này lại được thể hiện trong một sắc thái riêng. Chính kho tàng văn hóa đa dạng đó là nội dung, là đối tượng hoạt động của hội viên Hội VNDGVN.

Sau gần 50 năm hoạt động, được sự lãnh đạo của Đảng và sự chăm sóc của Nhà nước, Hội VNDGVN đã lớn mạnh với trên 1.200 hội viên. Số công trình do hội viên của Hội đã hoàn thành lên đến 5000 công trình, hiện đang được lưu giữ và bảo vệ tại Văn phòng Hội.

Được sự quan tâm của Ban Bí thư và Thủ tướng Chính phủ, Dự án “**Công bố và phổ biến tài sản văn hóa-văn nghệ dân gian các dân tộc Việt Nam**” đã được phê duyệt. Trong giai đoạn I (2008 - 2012), Dự án đã xuất bản 1.000 công trình, tác phẩm văn hóa - văn nghệ dân gian các dân tộc; Giai đoạn II (2013 - 2017) Dự án sẽ tiếp tục công bố thêm 1.500 công trình nữa.

Hy vọng, các xuất bản phẩm của Dự án sẽ cung cấp cho bạn đọc trong và ngoài nước một bộ sách mang tính chất bách khoa thư về các sắc màu văn hóa của các tộc người Việt Nam, phục vụ thiết thực vào việc tra cứu, mở rộng hiểu biết của bạn đọc về truyền thống văn hóa giàu có và độc đáo đó; góp phần xây dựng nền “văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc”.

Trong quá trình thực hiện nhiệm vụ, Dự án mong nhận được ý kiến chỉ bảo kịp thời của bạn đọc gần xa.

Xin chân thành cảm ơn!

Trưởng Ban Chỉ đạo thực hiện Dự án

GS.TSKH. Tô Ngọc Thanh

LỜI NÓI ĐẦU

Năm 2011, quyển *CHÂN DUNG CON NGƯỜI QUA CÁI NHÌN VIỆT NAM* của tôi đã được xuất bản trong *Dự án công bố, phổ biến tài sản văn hóa, văn nghệ dân gian Việt Nam* của Hội Văn Nghệ Dân Gian Việt Nam do NXB Thanh Niên, Hà nội liên kết với Hội ấn hành.

Trong khoảng thời gian hoàn thành công trình nói trên vào năm 2007 đến nay, tôi đã tiếp tục sưu tầm, biên soạn và đây là công trình coi như **tập 2** của *CHÂN DUNG CON NGƯỜI QUA CÁI NHÌN VIỆT NAM*. Trong tập 2 này, chân dung con người được thể hiện là **CÁI TAY** và **CÁI CHÂN** qua những ngôn từ và tục ngữ, thành ngữ, câu đố, ca dao, dân ca người Việt...

Qua những ngôn từ, tục ngữ, thành ngữ, câu đố, ca dao, dân ca sưu tầm được trong tập *CHÂN DUNG CON NGƯỜI QUA CÁI NHÌN VIỆT NAM* đã được xuất bản, tôi đã biên soạn thành những bài viết có tên **CHÂN DUNG CON NGƯỜI QUA CÁI NHÌN VIỆT NAM: CÁI MẶT, CON MẮT** nằm trong nội dung tập 2 này. Và tôi vẫn tiếp tục biên soạn thành bài về những bộ phận trên chân dung con người còn lại.

Công trình tập 2 này được hoàn thành, đó là nhờ vào nhiều công trình sưu tập, nghiên cứu của các nhà nghiên cứu dân gian, các nhà làm từ điển đi trước, tôi vô cùng biết ơn và đã ghi rõ trong phần TÀI LIỆU THAM KHẢO.

LỜI NÓI ĐẦU

“CHÂN DUNG CON NGƯỜI QUA CÁI NHÌN VIỆT NAM”

Tập 1 - Hội VNDGVN liên kết NXB Thanh Niên,
Hà nội, 2011

CHÂN DUNG CON NGƯỜI được thể hiện trong tập này là **CÁI MẶT, CON MẮT, CÁI MIỆNG, CÁI RĂNG, CÁI LƯỠI, CÁI MÔI, CÁI MŨI, CÁI TAI, CÁI TÓC, CÁI MÁ, CÁI ĐẦU.**

CÁI NHÌN VIỆT NAM đây là cái nhìn dân gian về **CHÂN DUNG CON NGƯỜI** của người Việt thể hiện qua những ngôn từ, qua những câu ca dao, tục ngữ, thành ngữ, câu đố...

Đó là cái nhìn không kém tinh tế, sâu sắc, ẩn chứa những *ngợi khen*, những *phê phán* và không kém phần *di dóm*.

Qua đó, ta thấy được sự *phong phú, sâu sắc* không những trong *lời ăn tiếng nói*, mà còn thấy được *trí tuệ* và *tâm hồn tuyệt vời* của con người Việt Nam.

Sự *phong phú, sâu sắc* đó được thể hiện:

- Trong các *tên gọi* của các bộ phận trên chân dung con người.

- Trong việc *đặt tên* nói lên những *công dụng* của các bộ phận.

- Trong việc *miêu tả hình dáng* các bộ phận.

- Trong việc miêu tả *sắc màu* các bộ phận.

- Trong việc *so sánh, ví von* các bộ phận với các con vật, các đồ vật, các sự việc...

- Trong việc *diễn đạt ý nghĩa*, đầy tính chất trí tuệ, phong phú, thể hiện được sự ngợi khen, phê phán, thể hiện được tình cảm trong mối quan hệ cộng đồng.

- Trong việc *phản ánh đời sống* xã hội, phong tục tập quán của người Việt trong thời đại xưa.

Sưu tập những ngôn từ cùng những câu ca dao, tục ngữ, thành ngữ, câu đố dân gian để hình thành tập này, người viết mong muốn diễn tả được phần nào những vấn đề trên. Đồng thời cũng mong muốn giúp được phần nào cho những nhà nghiên cứu, những thầy cô giáo, học sinh, sinh viên có thêm nhiều tài liệu, chứng cứ cho những công trình, bài viết, bài giảng, bài học của mình.

Hình thành được tập này là nhờ những bậc thầy, những nhà nghiên cứu, sưu tầm đi trước, đã bỏ nhiều công sức sưu tầm, lưu giữ vốn liếng quý giá trong kho tàng văn học dân